

İş Sağlığı (III. Bölüm)

II. Bölümün devamıdır...

İşe giriş raporu

Mevzuata göre, sadece işyeri hekimlerinin (işyeri hekimi, **Ortak Sağlık ve Güvenlik Birimi** (OSGB) hekimi veya yetki almış TSM-ÇSB hekimi) bu raporları verme yetkisi vardır ve işe giriş muayenesini işyerinden sorumlu işyeri hekimi tarafından yapılmalıdır.¹ Ancak Çalışma Bakanlığı tarafından yapılan duyuruda “Kanunun ilgili maddeleri yürürlüğe girene kadar iş sağlığı ve güvenliği yönünden özellikli rapor niteliğinde olan işe giriş ve periyodik sağlık muayenelerinin Kanun öncesinde olduğu gibi kamu sağlık hizmeti sunucuları tarafından düzenlenebileceği” bildirilmiştir.

- Bu raporlar (Ağır ve Tehlikeli İşler ve Ağır ve Tehlikeli İşler Grubu Dışındaki İşler) **işyeri hekimi**, **işyeri sağlık ve güvenlik birimi**, **ortak sağlık ve güvenlik birimi**, işçi sağlığı dispanserleri, bunların bulunmadığı yerlerde sırasıyla^{2,3} ;
 - En yakın **Sosyal Sigortalar Kurumu**,
 - **Aile hekimi**,
 - Belediye hekimleri tarafından verilir.
- İşyerlerini ve risk maruziyet durumunu aile hekiminin bilmesi mümkün olmadığından, işyeri hekimitarafından verilmesi önem arz eder. Çünkü aile hekiminin verebileceği rapor, durum bildirir rapor ile sınırlıdır.

Çalışanın işe girişinde/iş değişikliğinde/işe uyumunun belirlenmesi amacıyla yapılan sağlık muayenesi raporunda; çalıştırılacağı işler ve çalışma koşulları belirtilir, rapor sonucu işveren ve çalışana yazılı olarak bildirilir^{4,5,6}.

Bu bildirimde;

- meslek hastalığı tanısı veya şüphesi olan,
- kronik hastalığı olan,
- madde bağımlılığı olan,
- iş kazası geçirmiş olan

risk grupları mutlaka değerlendirmelidir.⁵

Sağlık Sorunu Olan İşçilerin Çalıştırılmaması Gereken İşler^{6,7}

- **Koroner arter hastalığı olanlar:** Karbonmonoksit, arsenik, azot bileşikleri, kurşun, kükürtlü hidrojen, talyum vb. gibi kimyasallarla ile yüksek tempolu ve aşırı efor gerektiren işlerde çalıştırılmamalıdır.
- **Hipertansiyon hastalığı bulunanlar:** Yüksekte (vinç operatörlüğü vb.), regülasyonunda sorun varsa gece işinde çalıştırılmamalıdır.
- **Kronik obstrüktif akciğer hastalığı olanlar:** Fosgen, berilyum, arsenik, manganez, azot dioksit, amonyak, nikel karbonil, organik fosfor bileşikleri, kurşun, karbon sülfür, kükürtlü hidrojen, talyum, vanadyum, klor, flor, aldehytler, silisyum dioksit, asbest gibi maddelerle çalıştırılmamalıdır.
- **Kronik karaciğer hastalığı olanlar:** Kurşun, beyaz fosfor, civa, manganez, talyum, toksik gazlar, solventler, organik fosfor bileşikleri vb. gibi kimyasal maddelerle çalıştırılmamalıdır.
- **Diyabetli hastalar:** Kurşun, organik fosfor bileşikleri, karbon sülfür, talyum, metil klorür, karbon tetraklorür, toksik gazlarla ve regülasyonunda sorun varsa gece işinde ve vardiyalı işlerde çalıştırılmamalıdır.
- **Peptik ülserli hastalar:** Karbon sülfür, toksik gazlarla ve vardiyalı işlerde çalıştırılmamalıdır.
- **Kronik böbrek hastalığı olanlar:** Civa, talyum, kurşun, kadmiyum, beyaz fosfor, solventlerle yapılan işlerde çalıştırılmamalıdır.
- **Kan hastalıkları (anemi, lösemi vb.) olanlar:** Mangan, kurşun, talyum, toksik gazlar ve solventlerle yapılan işlerde çalıştırılmamalıdır.
- **Nörolojik hastalığı olanlar:** Karbonmonoksit, pestisitler, halojenli kimyasallar, solventler, alüminyum, arsenik, kurşun, civa, manganez, karbondisülfür, toluen vb kimyasallarla ve **gece işlerinde, tek başlarına ve yüksekte** çalıştırılmamalıdır.
- **Psikiyatrik hastalığı olanlar:** Mangan, kurşun, talyum, toksik gazlar vb. gibi kimyasallarla yapılan işlerde, kapalı, dar alanlarda, tek başlarına ve yüksekte çalıştırılmamalıdır.

- **Hareket sistemi hastalıkları olanlar:** Ergonomik olmayan koşullarda çalışılan işlerde, **bedensel engelliler** (organ kaybı olanlar, protez kullananlar, görme bozukluğu olanlar) uygun olmayan yerlerde, çalıştırılmamalıdır.

Her işyerinde yukarıdaki sağlık sorunlarına sahip kişilerin çalıştırılabileceği başka işler vardır. Çalışma ortamındaki risklere uygun olarak ek ve tamamlayıcı tetkikler eklenir.

Çalışanların periyodik sağlık muayeneleri^{6,8}

- Tüm çalışanlar, yetkililer tarafından belirlenen aralıklarla periyodik sağlık kontrolünden geçirilmelidir 6 ay-2 yılda bir risk değerlendirmesine göre periyodik sağlık kontrol sıklığına karar verilmesi gerekir.⁹
- Ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılacak işçiler (kadınlar dahil) ile 16 yaşını doldurmuş fakat 18 yaşını bitirmemiş genç işçilerin işe girişlerinde, **işin niteliğine ve şartlarına** göre bedence bu işlere elverişli ve dayanıklı olduklarının fizik muayene ve gerektiğinde laboratuvar bulgularına dayanılarak hazırlanan hekim raporu ile belirlenmesi zorunludur¹⁰. Ağır ve tehlikeli işler kapsamında çalışan tüm çalışanların en az yılda bir kez hekim raporu ile çalışmalarında sakınca olmadığı belirlenmesi gerekmektedir. Ağır ve tehlikeli işlerde çalışan 16 yaşını doldurmuş fakat 18 yaşını bitirmemiş genç işçiler için bu muayeneler en az 6 ayda bir yapılmalıdır.
- Kadın çalışanların hangi işlerde gece postalarında çalıştırılacağı belirlenmiş, bu işçilere her 6 ayda bir kontrol muayenesi zorunluluğu getirilmiştir.
- Bazı iş kollarında ve risk gruplarında bu muayeneler daha kısa aralıklarla yapılmalıdır.
 - Kurşun ve civa ile çalışan çalışanların; her 3 ayda bir,
 - Arsenik, insektisit ve tozlu işlerde çalışanların; her 6 ayda bir klinik ve laboratuvar yöntemleri ile sağlık muayenesinden geçmesi önerilmektedir.
 - Diğer iş kollarında muayene aralığı 1 yıldır.Örneğin kurşun ile çalışan işçinin **hazım şikayetleri, diş etlerinde burton çizgisi, kolların ekstansiyon** durumu açısından incelenmeli, **idrarda kopraporfirin, hemoglobin yüzdesi, bazofil granülasyonlu**

eritrosit sayımı yapılmalı, gerektiğinde **kanda ve idrarda kurşun** istenmelidir.

- İş Sağlığı Konusunda Ülkemizdeki Son Düzenlemelerden Bazıları (Ek-6),
 - Bazı Kamu Kuruluşlarının Sağlık Yönergelerinden Örnekler (Ek-7),
 - Kadınların, Gençlerin ve Çocukların Çalıştırılabilecekleri ve Çalıştırılmayacakları İşler(Ek- 8),
 - Bazı Ulusal Düzenlemelerde İşe Giriş Ve Periyodik Muayenelerde Yapılması Gereken Ek ve Tamamlayıcı Muayeneler(Ek-9) için Çalışma Yaşamında Sağlık Gözetimi Rehberi (ÇSGB)
http://www.isgum.gov.tr/rsm/file/isgdoc/isgip/isgip_saglik_gozetimi_rehberi.pdf(s.345-362)
- Tüm çalışanlar, mesleki etkilenme sonucu oluşabilecek yaralanmaları ve hastalıkları teşhis etmek için sık sık tıbbi muayeneden geçme fırsatına sahip olmalıdır. İşveren bu bölümde istenen bütün tıbbi muayeneleri, herkese ücretsiz olarak sağlamak zorundadır^{6,7}.
 - Tüm tıbbi incelemelerin kayıtları ve incelemelerle ilgili olarak yapılanlar gizli tutulmalı ve ulusal mevzuatta belirlendiği gibi arşivlerde saklanmalıdır³⁰.

Erken Kontrol ve İşe Dönüş Muayenesi^{6,7}

- Çalışana, çalışma ortamından kaynaklanabilecek sağlık sorunları konusunda bilgi verilmeli, olumsuz etkiden şüphelenen çalışanın erken kontrol muayenesine gelmesi sağlanmalıdır.
- Kişinin işi arasındaki uyum değerlendirilir. İşyeri hekimi, sağlık sorunları nedeniyle eski işinde çalışması sakıncalı olanların, mevcut sağlık durumlarına uygun bir işte çalıştırılmasını tavsiye eder.

İşten Ayrılma ve Geç Muayene^{6,7}

- İşten ayrıldıktan sonra çeşitli meslek hastalıkları ortaya çıkabilir. Gelişmiş ülkelerde tüm kanserlerin 1/10'unun mesleki olduğu tespiti, ülkemiz açısından üzerinde önemle durulması gerektiğini göstermektedir. Özellikle bilinen

kanserojen ve şüpheli kanserojen maddeler ve radyoaktif ışınlarla çalışanlar işten ayrıldıktan sonra yaşam boyu izlenmelidir.¹¹

Erken Tanı^{6,7}

Bir işyerinde çalışan için erken tanı, aynı bölümdeki diğer çalışanlar için koruyucu önlemleri sağlar. Bu nedenle erken tanıların artması toplumsal erken tanıyı sağlar.

- Yüksekte Çalışanların Muayenesi¹²: Yüksekte çalışma, ülkeden ülkeye değişiklik (1,8-3 metre) göstermektedir. Ek tetkik (EKG, kan şekeri, kreatinin, hemogram, TİT, akciğer grafisi ve radyolojik muayene gerektiğinden sevk edilmelidir.
- Yeraltında Çalışanlarının Muayenesi¹³:Hiç kimse yer altında veya üstünde, çalışanlarda fiziksel hasar yapması beklenen veya onların gücünün üzerinde olduğu belli olan, ağır işlerde çalıştırılmamalıdır¹⁴.Maden ocakları, kablo döşemesi, kanalizasyon ve tünel inşaatı gibi yeraltında veya su altında çalışılacak işlerde; 18 yaşını doldurmamış erkek ve her yaştaki kadınların çalıştırılması yasaktır.¹⁵Madende çalışmaya başlamadan önce, çalışacak kişilerin tıbbi olarak bu işe uygun oldukları belgelenmelidir. Ek tetkik (Solunum Fonksiyon testi, EKG, kan şekeri, kreatinin, hemogram, TİT ve akciğer grafisi muayene gerektiğinden sevk edilmelidir.

Genç çalışanların (16-18 yaş=15 yaşını tamamlamış, ancak 18 yaşını tamamlamamış kişi) ve kadınların ağır ve tehlikeli işler kapsamında hangi işlerde çalışabileceği işler için “Ağır ve Tehlikeli İşler Yönetmeliği”ni inceleyiniz.

Çalışma mevzuatına göre sağlık raporu alınması gerektiği halde böyle bir rapora dayanılmaksızın veya eldeki rapora aykırı olarak bünyeye elverişli bulunmadığı işte çalıştırılan sigortalının, bu işe girişinden önce var olduğu tesbit edilen veya bünyeye elverişli bulunmadığı işte çalıştırılması sonucu meydana gelen hastalığı için Kurumca yapılan hastalık sigortası masraflarının tümü işverene ödettirilir¹⁶.

Portör Muayeneleri

Gıda işkolunda çalışanlarına portör muayene şartı kaldırılarak, yerine detaylı 'HİJYEN VE SANİTASYON' eğitimi verilmesi şartı getirilmiştir¹⁷.

Gıda üretim ve satış yerleri ve toplu tüketim yerleri ile insan bedenine temasın söz konusu olduğu temizlik hizmetlerine yönelik sanatların ifa edildiği iş yeri sahipleri ve bu iş yerlerinin işletenleri, çalışanlarına, hijyen konusunda bu iş yerlerindeki meslek ve faaliyetin gerektirdiği eğitimi vermeye veya çalışanların bu eğitimi almalarını sağlamaya, belirtilen eğitimleri almış kişileri çalıştırmaya, çalışan kişiler ise bu eğitimleri almaya mecburdurlar. Bizzat çalışmaları durumunda, iş yeri sahipleri ve işletenleri de bu fıkra kapsamındadır¹⁷.

Bulaşıcı bir hastalığı olduğu belgelenenler ile iş yerinin faaliyet ve hizmetlerinden doğrudan yararlananları rahatsız edecek nitelikte ve görünür şekilde açık yara veya cilt hastalığı bulunanlar (bizzat çalışan iş yeri sahipleri ve işletenleri de dâhil), alınacak bir raporla hastalıklarının iyileştiği belgeleninceye kadar, belirtilen iş yerlerinde çalışamaz ve çalıştırılmazlar¹⁷.

Çalışanlar, hastalıkları konusunda işverene bilgi vermekle yükümlüdür¹⁷.

Sağlık kurulu muayenesi gerektiren diğer durumlar:

- “**Özel Güvenlik Görevlisi Olur raporu(Silahsız ve silahlı)**”¹⁸,
- “**Gemiadamı Olur Sağlık Raporu/Periyodik Sağlık Muayene Raporu**”¹⁹,
- “**Profesyonel Su altı adamlarında Sağlık Yeterliği Raporu**” (bünyesinde tazyik odası ve sualtı hekimi bulunduran Deniz ve Sualtı Hekimliği Kliniklerine sevk edilir)²⁰,
- **TCDD İşletmesi Genel Müdürlüğünde çalışacaklar için rapor**²¹,
- **Emniyet Genel Müdürlüğüne** bağlı eğitim-öğretim kurumlarına alınacak öğrenciler ve ilk atamalarda, memuriyette hastalanma durumlarında, malullük, vazife malullüğünde, idari polisliğe geçişlerde, hizmet sınıfı değişikliklerinde ve atamalarda sağlık raporu²²,
sağlık kurulunca verildiği için sevk edilir.

Rapor Düzenlenirken Dikkat Edilecek Hususlar

- Kimlik kontrolünü atlamayalım.
- Fizik muayeneyi tam yapalım.
- Kayıt altına almayı unutmayalım.
- İşe giriş muayenesinde, özellikle kronik hastalıklar/mevcut kusurlar açısından kişinin değerlendirilmesi, ilerde ortaya çıkabilecek dava konularına açıklık getirmesi açısından önemlidir.
- **Rapor formları, Bakanlığın yayınlamak üzere olduğu genelge çerçevesinde düzenlenmelidir. Ayrıca;**
 - *İşe giriş raporu, ilgili işyerinde “İşyeri hekimi” çalıştırılması halinde, işyeri hekimi tarafından, işyeri özellikleri göz önüne alınarak tekrar düzenlenmeli, düzenlenen ve bu rapora eklenmelidir.*
 - *Bu rapor, kadınların, gebelerin, gençlerin ve çocukların çalıştırılmayacakları işler için geçerli değildir.*
 - *İşin özelliğine göre “Ek ve tamamlayıcı Muayeneler” kapsamında yapılması gereken, Tam İdrar, Tam Kan Sayımı, Sedimentasyon, PA AC grafisi (Radyoloji uzmanınca raporlanacak), Solunum Fonksiyon Testi (Göğüs hastalıkları uzmanınca değerlendirilecek), Odyometri (KBB hastalıkları uzmanınca değerlendirilecek), kimyasal madde maruziyeti olan çalışanlarda kan ve idrar düzey analizi ve karaciğer fonksiyon ve böbrek fonksiyon testleri yapılarak bu rapora eklenmelidir.*

Aile Hekimlerinin İşyeri Hekimliği Yapma Koşulları

Kamuda tam gün çalışmanın bir istisnası olarak, kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan ve yöneticilik görevi bulunmayan tabipler ile aile hekimleri, çalışma saatleri dışında, kurumlarının izniyle, aylık 30 saatten fazla olmamak şartıyla işyeri hekimliği yapabilecek.

Tabipler, işyeri eğitimi alma ve işyeri belgesine sahip olma şartı aranmaksızın, 10'dan az işçi çalıştıran az tehlikeli işyerlerinin işyeri hekimliği görevini yapabilecek.

Kılavuzlar ve linkler

- Hijyen Eğitimi Yönetmeliği İçin
<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.18552&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=> tıcklayınız.
- İşe Giriş ve Periyodik Muayeneye ilişkin Mevzuat ve Özel Güvenlik Görevlisi Olur raporu ile ilgili detaylı bilgi için EK 4'ü tıcklayınız.

Hazırlayan ve Katkıda Bulunanlar

- Doç. Dr. Yusuf Üstü
Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Tıp Fakültesi, Aile Hekimliği Anabilim Dalı
- Prof. Dr. Z. Aytül Çakmak
Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı

Oluşturulma tarihi: 11.11.2013

Kaynaklar

¹ 6331 sayılı iş sağlığı ve güvenliği yasası, 1 ocak 2013.

² Ağır ve Tehlikeli İşler Yönetmeliği, 16/06/2004, Sağlık Raporu, Md. 5. Değişik: 07/03/2010 R.G.

³ Yeni İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu

⁴ 5258 sayılı Aile Hekimliği Kanununun Hizmetin Esasları Md. 5,8.

⁵ Bilgiç C, 0625079 No IU Aile Hekimliği Birimi-Beştepe ASM, Ankara.

⁶ Atlı K, Froneberg B, Matisane L, Yıldız A.N, Şimşek C, Demirkol D, ve ark., Çalışma Yaşamında Sağlık Gözetimi Rehberi, İSGİP (Türkiye`de İşyerlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Koşullarının İyileştirilmesi Projesi - TR0702.20-01/001), Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti, s.46.

⁷ 5898 SAYILI KANUN

⁸ İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü, 4.12.1973 tarihli ve 7/7583 sayılı, Md. 59, 8.fıkra.

⁹ İşçi Sağlığı İş Güvenliği Tüzüğü, Tozla Mücadele Yönetmeliği

¹⁰ Ağır ve Tehlikeli İşler Yönetmeliği Sağlık Raporu, 16.06.2004, Md. 5,86

¹¹ Emiroğlu, C.

¹² Atlı K, Froneberg B, Matisane L, Yıldız A.N, Şimşek C, Demirkol D, ve ark.,
Çalışma Yaşamında Sağlık Gözetimi Rehberi, İSGİP (Türkiye`de İşyerlerinde İş
Sağlığı ve Güvenliği Koşullarının İyileştirilmesi Projesi - TR0702.20-01/001),
Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti, s.175-6.

¹³ Atlı K, Froneberg B, Matisane L, Yıldız A.N, Şimşek C, Demirkol D, ve ark.,
Çalışma Yaşamında Sağlık Gözetimi Rehberi, İSGİP (Türkiye`de İşyerlerinde İş
Sağlığı ve Güvenliği Koşullarının İyileştirilmesi Projesi - TR0702.20-01/001),
Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti, s.175-6.

¹⁴ Yeraltı Kömür Madenlerinde Güvenlikve Sağlık-ILO Uygulama Kılavuzu-2011

¹⁵ 4857 Sayılı İş Kanunu

¹⁶ 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ve Sağlık Raporu, Md.41.

¹⁷ 02.11.2011 tarihli resmi gazetede yayımlanan 663 Nolu KHK.'nin değişik 126. Md.

¹⁸ 2006/45, İlg: a) 28.01.2005 tarih ve 1553 sayılı Genelge.

¹⁹ http://www.istanbulsaglik.gov.tr/w/sb/tipmslk/pdf/gemiadamlari_saglik_yoner.pdf

²⁰ [http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Asp?MevzuatKod=7.5.5689&MevzuatIliski=0&so
urceXmlSearch=profesyonel](http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Asp?MevzuatKod=7.5.5689&MevzuatIliski=0&so urceXmlSearch=profesyonel)

²¹ Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi'nin "Sağlıkve Psikoteknik
Yönergesi" tcdd.gov.tr-mevzuat-yönergeler-TCDD İşletmesi Genel Müdürlüğü Sağlık
ve Psikoteknik Yönergesi-09.09.2010

²² <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121214-5.htm>